

um viðskiptabanka, sem reknir eru í hlutafélagsformi.

(Lagt fyrir Alþingi á 99. löggjafarþingi 1977—78.)

I. KAFLI

Almenn ákvæði.

1. gr.

Viðskiptabankar, sem reknir eru í hlutafélagsformi, hér eftir nefndir hlutafélagsbankar, eru Iðnaðarbanki Íslands hf., Verslunarbanki Íslands hf., Samvinnubanki Íslands hf. og Alþýðubankinn hf.

Viðskiptabankar, aðrir en viðskiptabankar í eigu ríkisins, verða ekki reknir nema í hlutafélagsformi og til stofnunar þeirra þarf sérstaka lagaheimild hverju sinni. Ákvæði laga um hlutafélög gilda um hlutafélagsbanka, brjóti þau ekki í bága við lög þessi.

2. gr.

Heimili og varnarþing hlutafélagsbankanna er í Reykjavík, en auk þess geta þeir haft útibú og umboðsskrifstofur og fer um stofnun þeirra eftir b-lið 12. gr.

3. gr.

Hlutverk hlutafélagsbanka er að reka hvers konar viðskiptabankastarfsemi, eins og hún er nánar skilgreind í III. kafla laganna.

Hlutafélagsbönkum er einum heimilt að reka almenna viðskiptabankastarfsemi hér á landi nema lög heimili annað.

Seðlabanka Íslands, viðskiptabönkum í eigu ríkisins, og hlutafélagsbönkum, er einum heimilt að nota í firma sínu eða til nánari skýringar á starfsemi sinni orðið „Banki“ eða önnur orð, sem bent geta til þess, að um rekstur seðlabanka eða almenns viðskiptabanka sé að ræða. Ráðherra þeim, sem fer með bankamál, er þó heimilt að veita undanþágu frá ákvæðum málgreinar þessarar, ef sérstakar ástæður mæla með því.

4. gr.

Mál er varða hlutafélagsbanka falla stjórnarfarslega undir ráðherra þann, er fer með bankamál. Þó skal iðnaðarráðherra hafa forræði hlutafjáreignar ríkisins í Iðnaðarbanka Íslands hf. Einnig skipar iðnaðarráðherra menn í bankaráð Iðnaðarbankans, sbr. 7. gr. Á hluthafafundi Iðnaðarbankans skulu engar takmarkanir vera á atkvæðisrétti að því er varðar hlutafjáreign ríkissjóðs.

5. gr.

Um starfsemi Iðnlánasjóðs, Stofnlánadeildar verslunarfyrirtækja (verslunarlánasjóðs) og Stofnlánadeildar samvinnufélaga fer eftir sérstökum lögum og reglugerðum, sem um þessar stofnanir gilda.

Við Iðnaðarbanka Íslands hf. og Alþýðubankann hf. starfa veðdeildir. Nánari ákvæði um starfsemi þeirra skal setja í samþykktir.

II. KAFLI

Stjórn.

6. gr.

Hluthafafundur fer með æðsta vald í málefnum hlutafélagsbanka með þeim hætti sem lög ákveða og samþykktir bankans, sbr. 48. gr. þessara laga.

7. gr.

Bankaráð fer með málefni hlutafélagsbanka milli hluthafafunda. Bankaráð skal kosið af hluthöfum á aðalfundi, sbr. þó 3. mgr. Nánari reglur um kosninguna skal setja í samþykktir.

Í samþykktum, sbr. 48. gr., skal kveðið á um fjölda bankaráðsmanna, sbr. þó 3. mgr. Bankaráð skal skipað minnst 3 mönnum og jafnmörgum til vara.

Bankaráð Iðnaðarbanka Íslands hf. skipa fimm menn. Iðnaðarráðherra skipar tvo þeirra til eins árs í senn, en þrír skulu kjörnir á aðalfundi af öðrum hluthöfum en ríkissjóði. Jafnmargir varamenn skulu skipaðir og kjörnir á sama hátt.

8. gr.

Bankaráð hefur yfirstjórn á málefnum hlutafélagsbanka í samræmi við lög og samþykktir. Bankaráð hefur einnig með höndum almennt eftirlit með bankarekstrinum.

Bankaráði er heimilt að ráða sér starfsmann, er ekki hafi með höndum önnur störf í þágu bankans. Starfsmaður þessi hafi aðstöðu til að fylgjast með starfsemi bankans eftir nánari ákvörðun bankaráðs.

9. gr.

Framkvæmdastjórn hlutafélagsbanka er í höndum eins eða fleiri bankastjóra. Bankaráð ræður bankastjóra og segir þeim upp starfi.

Bankaráð ákveður verkaskiptingu bankastjóra og setur þeim erindisbréf.

10. gr.

Bankaráð ræður, að fengnum tillögum bankastjórnar, aðstoðarbankastjóra og útibússtjóra, og segir þeim upp starfi.

Bankaráð ræður forstöðumann endurskoðunardeildar bankans og segir honum upp starfi.

11. gr.

Bankaráð ákveður hverjir hafi heimild til að rita firma bankans svo skuldbindandi sé fyrir hann.

12. gr.

Bankaráð skal ávallt taka ákvarðanir um eftirtalda málaflokka, að fengnum tillögum bankastjórnar:

- a. Byggingu, kaup, sölu, skipti og veðsetningu á fasteignum bankans.
- b. Stofnum útibúa og umboðsskrifstofa, sbr. þó ákvæði 10. gr. laga nr. 10 frá 29. mars 1961 um Seðlabanka Íslands.
- c. Yfirtöku á starfsemi (eignum og skuldum) annarra innlánsstofnana.
- d. Afskriftir af eignum bankans í sambandi við ársuppgjör, þ. m. t. afskriftir útlána.
- e. Ráðstöfun á tekjuafgangi til varasjóðs og annarra sjóða bankans.

Bankaráð fjallar einnig um önnur mál, sem bankastjórn leggur fyrir það eða það skal annast lögum samkvæmt.

13. gr.

Bankastjórn hlutafélagsbanka annast daglega stjórn bankans. Hún ráðstafar fé bankans í samræmi við fyrirmæli bankaráðs og stendur fyrir rekstri hans. Henni ber að sjá um, að bankareksturinn sé í öllum greinum samkvæmt lögum, samþykktum bankans og ákvörðunum bankaráðs.

14. gr.

Bankastjórn undirbýr fundi bankaráðs og gefur því reglulega skýrslur um störf og hag bankans.

Bankaráð heldur fundi eftir þörfum, en nánari ákvæði um fundafjölda skal setja í samþykktir.

15. gr.

Bankastjórar og aðstoðarbankastjórar mega ekki eiga sæti í bankaráði, en þeir skulu sitja bankaráðsfundi nema fjallað sé um mál, er varða þá sjálfa.

16. gr.

Bankastjórar, aðstoðarbankastjórar og útibússtjórar mega ekki stunda sjálfstæðan atvinnurekstur. Þeir mega ekki heldur án leyfis bankaráðs taka þátt í stjórn eða rekstri annarra fyrirtækja eða stofnana en bankans, sem stjórnarmenn, starfsmenn eða á annan hátt.

17. gr.

Hluthafafundur (aðalfundur) ákveður þóknun bankaráðsmanna og varamanna þeirra.

Laun og önnur ráðningarkjör bankastjóra og aðstoðarbankastjóra skulu ákveðin af bankaráði.

Bankaráð kemur fram fyrir hönd bankans við samningagerð um laun og kjör annarra starfsmanna.

III. KAFLI

Starfsemi.

18. gr.

Starfsemi hlutafélagsbanka er fólgin í geymslu og ávöxtun fjár, miðlun á peningum og annarri banka- og þjónustustarfsemi, sem er í eðlilegum tengslum við slík viðskipti.

Hlutafélagsbanka er ekki heimil önnur starfsemi en um getur í 1. mgr. Um frekari afmörkun á starfsvettvangi hlutafélagsbanka fer eftir öðrum ákvæðum í lögum þessum og samþykktum settum skv. þeim, sbr. 48. gr.

19. gr.

Hlutafélagsbanka er ekki heimilt að versla með erlendan gjaldeyri nema til komi heimild frá bankastjórn Seðlabanka Íslands að fengnu samþykki ráðherra, sbr. 19. gr. laga nr. 10 frá 29. mars 1961.

Nú er hlutafélagsbanka veitt leyfi til að versla með erlendan gjaldeyri og getur Seðlabankinn þá bundið slíkt leyfi þeim skilyrðum, sem nauðsynleg teljast.

20. gr.

Hlutafélagsbanka er ekki heimilt að eiga aðrar fasteignir en þær, sem nauðsynlegar eru vegna starfsemi bankans eða vegna líklegar aukningar á þeirri starfsemi.

Hlutafélagsbanka er óheimilt að eiga hlutabréf eða eignarhluta í öðrum fyrirtækjum eða stofnunum og má ekki á neinn hátt taka þátt í eða bera ábyrgð á rekstri annarra fyrirtækja eða stofnana, sbr. þó 21. gr. Þrátt fyrir þetta er hlutafélagsbanka heimilt að eiga aðild að fyrirtækjum eða stofnunum, sem reka bókhalds- og tölvuþjónustu í þágu innlánsstofnana.

21. gr.

Hlutafélagsbanka er heimilt án takmarkana að yfirtaka eignir til að tryggja fullnustu kröfu. Eignirnar skulu seldar strax og það er talið hagkvæmt að mati bankaráðs að fengnum tillögum bankastjórnar, sbr. a-lið 12. gr.

22. gr.

Úr innlánskilríki, þ. e. sparisjóðsbók eða öðru slíku skilríki fyrir innláni, getur bankinn greitt hverjum þeim, sem hefur skilríkið undir höndum og gefur þær upplýsingar, sem bankinn almennt krefst eða um kann að hafa verið samið, sbr. þó 2. mgr. Ef sérstök ástæða er til, getur bankinn þó jafnframt krafist þess, að handhafi sanni rétt sinn til að taka fé út úr reikningnum.

Eigandi innlánskilríkis getur mælt svo fyrir, að annar en hann sjálfur megi ekki leggja inn eða taka út fé úr því.

Nánari ákvæði um inn- og útborgun innlánsfjár skal setja í samþykktir, sbr. 48. gr.

23. gr.

Hlutfélagsbönkum er óheimilt að nota önnur form innlánsreikninga en þau, sem Seðlabankinn samþykkir.

24. gr.

Fé ófullráða manna og almannastofnana má setja á vöxtu í hlutfélagsbanka.

25. gr.

Um fyrningu á innlánsfé fer eftir 2. gr. laga nr. 14/1905.

Glatist innlánskilríki eða viðtökuskírteini, er bankinn hefur gefið út fyrir handveði eða geymslufé, getur bankastjórnin stefnt til sín handhafa nefndra skjala með sex mánaða fyrirvara og birt stefnuna brisvar sinnum samfleitt í Lögbirtingablaði, og ef enginn gefur sig fram, áður en fyrirvarinn er liðinn, getur hún greitt þeim aðila fjárhæðina, sem fengið hefur innlánskilríkið eða viðtökuskírteinið, án þess að nokkur annar, er skjölin kunna að hafa verið framseld til, geti þar fyrir húið kröfu á hendur bankanum.

26. gr.

Fyrir skuldbindingum, sem stofnað er til gagnvart hlutfélagsbanka, skulu teknar fullnægjandi tryggingar að mati bankaráðs eða bankastjórnar í umboði þess, sbr. 13. gr.

Heimilt er að stofna til skuldbindinga við hlutfélagsbanka án veðs eða ábyrgðar annarra, hafi bankinn aflað sér upplýsinga um viðkomandi viðskiptaaðila, sem sýna að mati bankaráðs eða bankastjórnar, sbr. 13. gr., að slíkra trygginga sé ekki þörf. Á meðan slík skuldbinding stendur, skal bankinn fylgjast reglulega með afkomu og efnahag viðskiptaaðilans, þannig að grípa megi í tæka tíð til ráðstafana til að tryggja hagsmuni bankans, ef þörf krefur.

Þegar um mjög smávægilega fyrirgreiðslu er að ræða miðað við eigið fé bankans, er heimilt að víkja frá ákvæðum 1. og 2. mgr., enda liggi fyrir fullnægjandi vitneskja að mati bankans um greiðslugetu viðskiptaaðilans.

27. gr.

Heildarskuldbindingar eins viðskiptaaðila við hlutfélagsbanka mega ekki nema meiru en 25% af bókfærðu eigin fé bankans. Sama gildir um heildarskuldbindingar fleiri en eins viðskiptaaðila, sem eru svo fjárhagslega tengdir, að með tilliti til útlánaáætlu verður að skoða skuldbindingar þeirra við bankann í einu lagi.

Til heildarskuldbindinga skal undantekningarlaust telja allar skuldbindingar viðskiptaaðila við bankann b. m. t. ábyrgðir, sem bankinn hefur gengið í fyrir viðskiptaaðilann. Sá skuldarheimild (yfirdráttarheimild, víxlakvóti eða önnur slík heimild) önnur en bókfærð skuldbinding, skal á hverjum tíma telja þá unnhæð, sem hærrí er.

Til heildarskuldbindinga skal einnig telja eignaraðild, sem hlutfélagsbanki kann að eiga í viðkomandi fyrirtækjum og stofnunum, sbr. 2. mgr. 20. gr.

Eftir umsókn hlutfélagsbanka getur bankaefirlitið heimilað, að allt að 50% af tilteknum ábyrgðarskuldbindingum ákveðins viðskiptaaðila séu ekki talin með heildarskuldbindingum skv. 1. mgr.

Með heildarskuldbindingum samkvæmt 1. mgr. skal þó ekki telja:

1. Skuldbindingar ríkissjóðs ásamt skuldbindingum fyrirtækja og stofnana, sem ríkið ber ótakmarkaða ábyrgð á. Einnig skuldbindingar tryggðar með ábyrgð ríkissjóðs.
2. Skuldbindingar tryggðar með handveði í kröfum, sem tilgreindar eru í 1. tölulið.
3. Skuldbindingar tryggðar með handveði í innstæðum í viðskiptabanka eða sparisjóði eða handveði í líftryggingarskirteini innan endurkaupsverðmætis.
4. Skuldbindingar tryggðar með veði í auðseljanlegum fasteignum allt að 60% af opinberu fasteignamati eða öðru öruggu mati, sem bankaráð samþykkir.
5. Afurðalán eða framleiðslulán iðnaðar allt að 50% af nettóverði veðsettra afurða eða iðnaðarvara.

Með einróma samþykki bankaráðs má um stundarsakir hækka hámark samkvæmt 1. mgr. gagnvart tilteknum viðskiptaaðila eða viðskiptaaðilum í allt að 50%. Slík samþykkt skal þegar tilkynnt ráðherra, bankaeftirlitinu og endurskoðendum banks. Framlenging slíkrar undanþágu umfram eitt ár er háð samþykki ráðherra að fenginni umsögn bankaeftirlitsins.

28. gr.

Bankaráðsmenn, varamenn þeirra, endurskoðendur, bankastjórar, aðstoðarbankastjórar og útibússtjórar mega ekki vera skuldskeyttir viðkomandi banka, hvorki sem skuldarar né ábyrgðarmenn annarra. Ákvæði þetta gildir einnig um maka þeirra, sem hér eru taldir.

Aðrir starfsmenn, en um getur í 1. mgr., mega vera skuldskeyttir viðkomandi banka eftir reglum, sem bankaráð setur, að fengnum tillögum bankastjórnar.

Ekki mega bankaráðsmenn, varamenn þeirra, endurskoðendur né starfsmenn koma fram sem umboðsaðilar annarra gagnvart bankastjórn varðandi lánbeiðnir eða aðrar fyrirgreiðslubeiðnir né reka á nokkurn hátt erindi annarra við bankann.

Ákvæði 1. mgr. gilda ekki um skuldbindingar, sem bankaráðsmenn, varamenn þeirra eða endurskoðendur kunna að hafa stofnað til, áður en þeir eru kjörnir til starfans, en slíkar skuldbindingar skal greiða upp á hæfilegum tíma að mati hlutaðeigandi bankastjórnar. Bankastjórar, aðstoðarbankastjórar og útibússtjórar skulu greiða slíkar skuldbindingar upp, þegar er þeir taka við starfi.

IV. KAFLI.

Lausafjárstaða og eiginfjárstaða.

29. gr.

Hlutfélagssbanki skal gæta þess að hafa á hverjum tíma yfir að ráða nægilegu lausu fé til að geta innt af hendi úttektir á innlánsfé og aðrar greiðslur, sem starfsemi bankans fylgja. Með lausu fé er átt við peninga í sjóði, óbundnar nettóinnstæður í bönkum, ríkisvixla og aðrar sambærilegar eignir.

30. gr.

Bókfært eigið fé hlutfélagssbanka má ekki vera lægra en sem svarar 10% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings að frádrögnum peningum í sjóði, innstæðum í Seðlabankanum, innstæðum í viðskiptabönkum og þeim kröfum, sem taldar eru í 5. mgr. 27. gr. þessara laga, en að viðbættum 50% af þeim ábyrgðum, sem bankinn hefur tekið að sér fyrir viðskiptaaðila sína.

V. KAFLI

Reikningsskil.

31. gr.

Reikningsár hlutfélagssbanka er almanaksárið. Fyrir hvert reikningsár skal gerður ársreikningur.

Um gerð ársreiknings fer eftir lögum og góðri reikningsskilavenju bæði að því er varðar uppsetningu reikningsins, mat á hinum ýmsu liðum og önnur atriði. Ráðherra skal setja nánari reglur um gerð ársreiknings að fengnum tillögum bankaeftirlitsins.

32. gr.

Ársreikningur skal lagður fyrir endurskoðendum eigi síðar en í febrúarlök. Ársreikningur skal undirritaður af bankaráði og bankastjórum. Hafi banka-ráðsmaður eða bankastjóri fram að færa athugasemdir við ársreikning, skal hann undirritaður með fyrirvara og koma skal fram hvers eðlis fyrirvarinn er.

33. gr.

Ársreikningur hlutafélagsbanka skal liggja frammi á öllum afgreiðslustöðum bankans og skal afhentur hverjum viðskiptaaðila sem þess óskar.

Ársreikning skal birta í Stjórnartíðindum. Ársfjórðungslegt efnahagsyfirlit skal jafnframt birta í Lögbirtingablaðinu í því formi, sem bankaeftirlitið ákveður.

VI. KAFLI

Endurskoðun.

34. gr.

Endurskoðun hjá hlutafélagsbanka skal framkvæmd af tveimur endurskoðendum, sem aðalfundur kýs hluthundinni kosningu til eins árs í senn. Annar endurskoðenda skal vera löggiltur endurskoðandi. Endurskoðendur má jafnt kjósa úr hópi hluthafa sem utan hans.

Nú hefur löggiltur endurskoðandi, sem aðalfundur kýs, í þjónustu sinni menn, sem vinna endurskoðunarstörf undir stjórn og á ábyrgð hans og er honum þá heimilt að láta þessa starfsmenn sína taka þátt í framkvæmd endurskoðunar hjá viðkomandi banka.

Endurskoðandi hlutafélagsbanka má ekki eiga sæti í bankaráði, vera starfsmaður bankans eða starfa í þágu hans að öðru en endurskoðun. Ekki má hann heldur vera í þjónustu bankaráðsmanns, bankastjóra, aðstoðarbankastjóra, útibússtjóra eða þeirra starfsmanna, sem annast eða hafa eftirlit með bókhaldi bankans eða fjármálum. Þá má endurskoðandi eigi vera maki þessara aðila, skyldur þeim eða tengdur að feðgatali eða niðja, kjörforeldri þeirra eða kjörbarn, fósturforeldri eða fósturbarn.

Þóknun endurskoðenda er háð samþykki aðalfundar að fengnum tillögum bankaráðs.

Skylt er að veita endurskoðendum aðgang að öllum eignum, bókom, fylgiskjölum og öðrum gögnum bankans og jafnframt skal bankaráð og starfsmenn bankans veita þeim allar umbeðnar upplýsingar, sem unnt er að láta í té.

35. gr.

Við hlutafélagsbanka skal starfa endurskoðunardeild, sem annast um innri endurskoðun undir stjórn forstöðumanns, sbr. 10. gr.

36. gr.

Kjörnum endurskoðendum er heimilt að byggja endurskoðun sína á starfsemi endurskoðunardeildar og öðru innra eftirliti bankans. Þeir skulu gefa gaum að því, að starfsemi endurskoðunardeildar og annað innra eftirlit bankans sé í fullnægjandi horfi. Að öðru leyti skulu þeir framkvæma endurskoðun í samræmi við viðteknar endurskoðunarvenjur á hverjum tíma.

37. gr.

Endurskoðendur skulu árita ársreikning. Einnig skulu þeir semja endurskoðunarskýrslu, sem fylgi ársreikningi, þar sem gerð sé grein fyrir endurskoðun á árinu og athugasemdum við ársreikning, ef einhverjar eru.

Bankaráð skal fá skýrslu endurskoðenda í hendur hæfilegum tíma, áður en ársreikningur er lagður fyrir aðalfund. Skal bankaráð semja svar við athugasemdum endurskoðenda, ef einhverjar eru.

Endurskoðendur skulu færa endurskoðunarbók yfir störf sín. Þeir skulu með reglubundnum hætti, og ekki sjaldnar en ársfjórðungslega, gera bankaráði grein fyrir niðurstöðum endurskoðunar.

Endurskoðendum er skylt að veita bankaeftirlitinu allar þær upplýsingar um málefni bankans og framkvæmd endurskoðunar, sem það kann að óska eftir og þeir geta í té látið. Ef endurskoðun leiðir í ljós verulega ágalla í rekstri bankans, varðandi innra eftirlit, greiðslutryggingar útlána eða önnur atriði, sem veikt geta fjárhagslega stöðu bankans eða viðskiptaþraust hans, skulu endurskoðendur gera bankaeftirlitinu viðvart.

38. gr.

Forstöðumaður endurskoðunardeildar skal gera bankaráði og kjörnum endurskoðendum reglulega grein fyrir störfum deildarinnar. Hann skal jafnframt árita ársreikning bankans.

VII. KAFLI

Slit hlutafélagsbanka.

39. gr.

Hafi bankaráð, bankastjórn eða endurskoðendur ástæðu til að ætla, að hlutafélagsbanki fullnægi ekki eiginfjárákvæðum í 30. gr. laga þessara, skal viðkomandi aðili þegar í stað gera bankaeftirlitinu viðvart.

Fáist við uppgjör bankans eða bankaeftirlitsins staðfesting á því, að eiginfjárstaðan sé ekki í tilskildu horfi, skal bankaráð þegar gera bankaeftirlitinu grein fyrir þeim ráðstöfunum, sem það hyggst gera til úrbóta.

Bankaeftirlitið leggur greinargerð bankaráðs ásamt umsögn sinni fyrir ráðherra og getur hann þá veitt bankanum frest til að koma eiginfjárstöðunni í tilskilið horf. Þennan frest má framlengja, þegar ríkar ástæður eru fyrir hendi og það getur orðið án áhættu fyrir þá, sem kröfur eiga á bankann. Sé eiginfjárstöðunni ekki komið í tilskilið horf innan hess lokafrests, sem veittur verður, skal bankinn stöðva greiðslur sínar og skiptameðferð hefjast í samræmi við ákvæði 41. og 42. gr.

Stöðvi hlutafélagsbanki greiðslur sínar af öðrum ástæðum en að framan greinir, skal skiptameðferð hefjast í samræmi við ákvæði 41. og 42. gr. Að fengnum tillögum bankaeftirlitsins getur ráðherra hó tekið ákvörðun um frestun skiptameðferðar og heimilað bankanum að hefja viðskipti á ný að uppfylltum skilyrðum um fjárhagslega endurskiptulagningu.

40. gr.

Ákvörðun um slit á starfsemi hlutafélagsbanka í öðrum tilvikum en greinir í 39. gr. fer eftir ákvæðum laga um hlutafélög.

Eigi að líúka starfsemi með skuldaskilum, fer um skiptameðferð eftir ákvæðum 41. og 42. gr. laga þessara.

Sé um að ræða slit á starfsemi án skuldaskila með þeim hætti að bankinn sé yfirtekinn af annarri innlánsstofnun, eða sameiningu tveggja eða fleiri innlánsstofnana þannig að stofnóð sé nýtt félag um reksturinn, gilda ákvæði laga um hlutafélög að því er varðar slit á starfsemi hlutafélagsbankans.

41. gr.

Skiptameðferð á þíi hlutafélagsbanka skal framkvæmd af þriggja manna skilastjórn, sem ráðherra skipar. Skilastjórn tekur við öllum heimildum bankaráðs og bankastjórnar og jafnframt falla niður heimildir bankaráðsmanna og bankastjóra. Skilastjórn skal þegar kalla saman hluthafafund og kynna hluthöfum, hvernig komið er.

Laun skilastjórnar og kostnaður hennar skal greiðast af eignum bankans sem krafa utan skuldaraðar.

Ráðherra setur nánari reglur um störf skilastjórnar, þ. á m. um innköllun til þeirra, sem kröfur eiga á bankann.

42. gr.

Bú hlutafélagsbanka verður eigi tekið til gjaldþrotaskipta samkvæmt lögum, sem um þau skipti fjalla. Þó skulu eftirfarandi ákvæði gjaldþrotalaga gilda um greiðslustöðvun skv. 3. mgr. 39. gr. eftir því sem við á: 24. gr., 2. mgr. 30. gr., 31.—67. gr., 69.—76. gr., svo og 77. gr., sbr. 8. kapitula skiptalaga nr. 3/1878. Alla fresti skal miða við upphaf greiðslustöðvunar. Riftunarmál skv. 51.—67. gr. gjaldþrotalaga skal höfða innan árs frá því greiðslustöðvun hefst.

VIII. KAFLI.

Refsiákvæði.

43. gr.

Um mál út af brotum á lögum þessum fer að hætti opinberra mála.

44. gr.

Fyrir brot á lögum þessum skal refsa með sektum eða varðhaldi, liggi ekki þyngrri refsing við broti samkvæmt öðrum lögum.

IX. KAFLI

Ýmis ákvæði og gildistaka.

45. gr.

Hlutafélagsbanki er undanþeginn öllum opinberum gjöldum og sköttum til ríkissjóðs, sveitarsjóða og annarra opinberra stofnana, nema sérstaklega sé um skattskylduna mælt í lögum.

Bækur hlutafélagsbanka, ávísanir og hvers konar skuldbindingar, sem gefnar eru út af bankanum og í nafni hans, svo og skuldbindingar, sem veita bankanum handveðsrétt, arðmiðar af skuldabréfum bankans og framsöl þeirra, skulu undanþegin stimpilgjaldi.

46. gr.

Bankaráðsmenn, bankastjórar og allir starfsmenn hlutafélagsbanka eru bundnir þagnarskyldu um allt það, er varðar hagi viðskiptamanna bankans og um önnur atriði, sem þeir fá vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum. Fyrirmælum yfirboðara eða eðli málsins. Þagnarskyldan helst, þótt látið sé af starfi.

47. gr.

Nú er fasteign seld á nauðungarupphóði eða við gjaldþrotaskipti, og ber þá upphóðshaldara að rannsaka, hvort eignin sé veðsett hlutafélagsbanka og geta þess í upphóðsgerðinni. Ef svo reynist, skal honum eða útibúum hans gert viðvart svo tímanlega, að hægt sé að mæta eða láta mæta við upphóðið.

48. gr.

Samþykktir hlutafélagsbanka skulu staðfestar af ráðherra þeim, er fer með bankamál, að fenginni umsögn bankaefirlitsins. Í samþykktum skulu vera nánari ákvæði um félagið og starfsemi bankans.

49. gr.

Lög þessi öðlast gildi hinn 1. janúar 1979.

Með lögum þessum eru felld úr gildi eftirtalin lög:

nr. 113 frá 29. desember 1951 um stofnun og rekstur Iðnaðarbanka Íslands hf,

nr. 46 frá 10. júní 1960 um Verslunarbanka Íslands hf,

nr. 46 frá 21. apríl 1962 um Samvinnubanka Íslands hf,

nr. 71 frá 12. maí 1970 um Alþýðubankann hf. og síðari breytingar á ofangreindum lögum.

Ákvæði til bráðabirgða.

1. Hlutfélagsbankar skulu innan tveggja ára frá gildistöku laga þessara hafa samræmt samþykktir sínar og starfsemi ákvæðum laganna. Þar til svo hefur verið gert skulu gildandi reglugerðir og samþykktir halda gildi sínu.
2. Hlutfélagsbankar skulu innan eins árs frá gildistöku laga þessara hafa komið eiginfjárstöðu sinni, sbr. 30. gr., og lánum til einstakra aðila, sbr. 27. gr., í tilskilið horf.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Viðskiptaráðuneytið hefur látið semja frumvarp þetta. Unnið hefur verið að endurskoðun löggjafar um innlánsstofnanir undanfarið og er þetta frumvarp hluti af því verki. Fyrir Alþingi hafa verið lögð frumvörp til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins og sparisjóði.

Nauðsynlegt er að setja nýja löggjöf um bankastofnanir. Eina heilsteypta löggjöfin á þessu sviði eru lög in um Seðlabanka Íslands frá árinu 1961. Sú löggjöf uppfyllir í flestu þær kröfur, sem gerðar eru nú á dögum til seðlabankalöggjafar. Um viðskiptabankana er hins vegar ekki til nein samstæð löggjöf. Starfar hver þeirra samkvæmt sérstökum lögum, sem að sumu leyti eru ósamstæð og að mörgu leyti ófullkomin.

Sparisjóðir búa við lög frá árinu 1941, sem á sínum tíma voru fullnægjandi, en eru nú mjög úrelt orðin.

Bankamál hafa oft komið til kasta Alþingis, sem hefur stundum varið miklum tíma í þessi mál. Hefur sérstökum millipinganefndum nokkrum sinnum verið falið að athuga þessi mál og gera tillögur um þau. Slíkar bankamálanefndir störfuðu árin 1925—26, 1937—40 og 1951. Þrátt fyrir þetta og miklar opinberar umræður og ýmiss konar athuganir, hafa þessi mál ekki í heild verið tekin til almennrar meðferðar, ef frá eru skilin störf millipinganefndar þeirrar, er starfaði árin 1937—40, og gerði heildstæðar tillögur um þetta svið allt, svo og störf bankamálanefndar, sem skipuð var af viðskiptaráðherra í maí 1972 í samræmi við stefnuyfirlýsingu þáverandi ríkisstjórnar til að endurskoða allt bankakerfið. Nefnd þessi skilaði loka-skýrslu í formi greinargerða og tillagna í janúar 1973.

Auk viðskiptabanka og sparisjóða eru innlánsstofnanir hér á landi innlánsdeildir samvinnufélaga, Söfnunarsjóður Íslands og Póstgíróstofan. Af þessum síðastnefndu innlánsstofnunum skipta innlánsdeildir samvinnufélaga mestu máli. Starfsemi þeirra byggist á ófullkomnum ákvæðum í samvinnufélagalögunum. Ekki er gert ráð fyrir að tillögur til breytinga á skipulagi innlánsdeilda verði lagðar fram nú samhliða frumvörpum um viðskiptabanka og sparisjóði, en hins ber að gæta, að ný löggjöf um sparisjóði gæti haft verulega hýðingu fyrir innlánsdeildirnar á þann hátt, að hugsanlega yrðu stofnaðir sparisjóðir upp úr einhverjum þeirra.

Þótt frumvörp þau, sem lögð eru fyrir Alþingi nú, þ. e. um ríkisviðskiptabanka, hlutfélagsbanka og sparisjóði, nái þannig ekki til allra starfandi innlánsstofnana, taka þau til þeirra innlánsstofnana, sem mestu máli skipta og sem höfðu 96,5%

af heildarinnlánum í árslok 1976. Má því til sanns vegar færa, að hér sé um að ræða nýja heildarlöggjöf um innlánsstofnanir, þ. e. a. s. almenna löggjöf um hverja tegund þessara innlánsstofnana. Draga frumvörp þessi dóm hvert af öðru, enda er reynt að hafa samræmd ákvæði um almenn atriði varðandi þessar stofnanir. Frávik eru þó óhjákvæmileg, m. a. vegna mismunandi rekstrarforms, þ. e. ríkisviðskiptabanka, hlutafélagsbanka og sparisjóði, og ólíkra sögulegra og félagslegra forsendna.

Eins og áður er sagt hafa viðskiptabankar, bæði viðskiptabankar í eigu ríkisins og viðskiptabankar í hlutafélagsformi, starfað samkvæmt sérlögum um hvern fyrir sig og reglugerðum settum samkvæmt heim og eru ákvæði sumra sérlaganna að sumu leyti hin sömu, en ýmissa frávik gætir og margt er mjög ófullkomið. Má í því sambandi nefna, að þörf er á nútímalegum ákvæðum um eiginfjárstöðu, lausafjárstöðu, töku greiðslutrygginga, hámarkslán til einstakra viðskiptaaðila, endurskoðun og önnur slík atriði. Ný og samræmd löggjöf ætti því að geta orðið til verulegra bóta í þessum efnum. Með setningu nýrrar og samræmdrar löggjafar er stefnt að því að setja fyllri og skýrari ákvæði um ýmis tæknileg atriði í rekstri bankanna auk endurskoðunar á öðrum ákvæðum.

Meginhlutverk viðskiptabanka, bæði hér á landi og í öðrum löndum, er móttaka á innláusfé frá almennum viðskiptaaðilum og ávöxtun þess fjár í útlánum, einkum í þágu atvinnuveganna. Er nú tekið fram í lögum um bankana, bæði banka þá, sem reknir eru í hlutafélagsformi og viðskiptabanka í eigu ríkisins, að undanteknum Landsbanka Íslands, að þeir skuli sérstaklega „styðja“ tilteknar atvinnugreinar og það sama kemur fram í nöfnum stofnananna. Í lögum um Iðnaðarbanka Íslands hf. segir þannig, að bankinn „sérstaklega hafi að markmiði að styðja verksmiðjuíðnað og handið í landinu“. Um hlutverk Verslunarbanka Íslands hf. segir svo í lögum þeim, sem um hann gilda, að hann „hafi það sérstaklega að markmiði að styðja verslun landsmanna“. Með sama hætti er markmið með starfrækslu Samvinnubanka Íslands hf. „að styðja samvinnurekstur landsmanna“. Yngsti hlutafélagsbankinn, Alþýðubankinn hf., hefur samkvæmt lögum um hann það markmið „að efla atvinnuþróun og treysta atvinnuöryggi launafólks, svo og að styðja menningarlega og félagslega starfsemi verkafólksshreyfingarinnar á Íslandi“. Með svipuðum hætti er kveðið á um sérhæfingu Búnaðarbanka Íslands og Útvegsbanka Íslands í þeim lögum, sem um þá banka gilda. Í Landsbankalögum, er eins og áður segir, annar háttur á hafður. Er þar tekið fram, að bankinn „skuli stuðla að vexti og viðgangi atvinnuvega landsmanna“.

Fallið er frá þessari lögfestingu sérhæfingar í frumvarpinu og svo hefur einnig verið gert í frumvarpi til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins, sem lagt var fram fyrr á þessu þingi. Sú stefna er eðlilegri, að viðskiptabankar geti veitt almenna og alhliða þjónustu í öllum atvinnugreinum. Að auki má benda á, að tenging útlána- viðskipta við ákveðið svið atvinnulífsins er ekki í samræmi við þá meginreglu öruggs bankarekstrar að dreifa útlánaáættunni eins og kostur er.

Hér að framan hefur verið farið nokkrum orðum um helstu innlánsstofnanirnar, enda er eðlilegt að gefa stutt yfirlit yfir þau mál í heild hér, þar sem þetta frumvarp er einungis hluti endurskoðunar löggjafar um þessar stofnanir og tengist því með ýmsum hætti frumvörpum til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins og sparisjóði.

Með frumvarpi þessu, sem hér liggur fyrir, um viðskiptabanka, sem reknir eru í hlutafélagsformi, er stefnt að því, að setja hlutafélagsbönkunum sameiginlega og nútímalega löggjöf, er leysi af hólmi gildandi lög um einstaka banka.

Bankamálanefnd sú, sem starfaði á árunum 1972—1973 gerði m. a. drög að tillögum að nýrri löggjöf um viðskiptabanka, sem reknir eru í hlutafélagsformi. Við samningu þessa frumvarps hafa þessi drög verið höfð til hliðsjónar. Margt í frumvarpinu er þó frábrugðið því, sem greinir í þessum drögum.

Hlutafélagsbankarnir eru fjórir svo sem kunnugt er. Hinn elsti þeirra, Iðnaðarbanki Íslands hf., var stofnaður með lögum nr. 113/1951, sem enn gilda um bankann. Hann tók til starfa árið 1953. Ríkissjóður á allverulegan hlut í Iðnaðarbankanum og

er það eini hlutafélagsbankinn, sem að nokkru er í eigu ríkisins. Verslunarbanki Íslands hf. var stofnaður með lögum nr. 46/1960. Hann tók til starfa árið 1961. Ári síðar voru sett lög um Samvinnubanka Íslands hf., lög nr. 46/1962. Tók bankinn til starfa árið 1963. Yngsti hlutafélagsbankinn og jafnframt yngsti viðskiptabankinn er Alþýðubankinn hf., sem stofnaður var með lögum nr. 71/1970 og hóf starfsemi sína árið 1971. Þess skal getið, að fyrsti viðskiptabankinn hér á landi er Landsbanki Íslands. Hann hóf starfsemi sína árið 1886.

Um alla hlutafélagsbankana hafa verið settar reglugerðir og einnig starfa þeir sem hlutafélög eftir samþykktum sínum, sem háðar eru staðfestingu ráðherra.

Í einhvers konar tengslum við alla hlutafélagsbankana eru fjárfestingarlánasjóðir, einn eða fleiri. Er hér um að ræða Iðnlánasjóð, sbr. lög nr. 68/1967 með síðari breytingum, veðdeild Iðnaðarbanka Íslands hf., stofnuð árið 1970, sbr. nú reglugerð nr. 435/1975, Stofnlánadeild verslunarfyrirtækja (Verslunarlánasjóður), sbr. lög nr. 48/1966 og reglugerð nr. 85/1967, Stofnlánadeild samvinnufélaga, sbr. lög nr. 45/1972 og reglugerð nr. 278/1972 og veðdeild Alþýðubankans hf., sbr. reglugerð nr. 119/1973 um breytingu á reglugerð nr. 330/1972 fyrir Alþýðubankann hf.

Þrjú hlutafélagsbankar hafa verið stofnaðir úr starfandi sparisjóðum, þ. e. Verslunarbanki úr Verslunarsparisjóði, Samvinnubanki úr Samvinnusparisjóðnum og Alþýðubankinn úr Sparisjóði alþýðu.

Hlutafélagsbankarnir hafa allir aðalaðsetur í Reykjavík, en reka allir nema Alþýðubankinn hf., útibú og umboðsskrifstofur bæði í Reykjavík og utan hennar.

Enginn hlutafélagsbankanna hefur heimild til verslunar með erlendan gjaldeyri.

Til viðmiðunar um hlut hlutafélagsbankanna í heildarstarfsemi bankakerfisins má nefna, að hlutféild þeirra í heildarinnlánum innlánsstofnana var í árslok 1977 17,8%.

Athugasemdir við einstakar greinar.

I. KAFLI

Um 1. gr.

Hér er tekið fram, hvaða viðskiptabankar séu reknir í hlutafélagsformi. Er hér um að ræða Iðnaðarbanka Íslands hf., Verslunarbanka Íslands hf., Samvinnubanka Íslands hf. og Alþýðubankann hf. Í almennum athugasemdum hér að framan er fjallað nokkuð um hlutafélagsbankana og er vísað til þess.

Í 2. mgr. er svo kveðið á, að viðskiptabankar, aðrir en ríkisviðskiptabankar, verði ekki reknir nema í hlutafélagsformi og til stofnunar nýrra banka þurfi sérstaka lagaheimild hverju sinni. Í þessu sambandi skal þess getið, að við stofnun þeirra hlutafélagsbanka, sem nú starfa, hefur í lögum um þá verið áskilin sérstök lágmarksfiárhæð hlutfjár Ef Alþingi heimilaði stofnun nýrra banka, þyrfti því í viðkomandi lagaheimild fyrir stofnuninni m. a. að taka fram um lágmark hlutfjár.

Í 2. mgr. i. f. er vísað til almennra laga um hlutafélög. Skulu þau gilda um hlutafélagsbanka, nema annað leiði af ákvæðum þessa frumvarps. Gildir í þessum efnum því hið sama og t. d. um váttryggingarhlutafélög, sbr. 9. laga nr. 26/1973, um váttryggingarstarfsemi.

Um 2. gr.

Þessi grein þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 3. gr.

Ákvæði greinarinnar eru nýmæli. Lagt er til, að hlutverk hlutafélagsbanka sé að reka hvers konar viðskiptabankastarfsemi, sbr. 1. mgr., sem er nánar skilgreind í III. kafla frumvarpsins, og vísast til athugasemda við greinar þess kafla. Rétt þykir að benda á, að hér er lagt til, að fallið verði frá þeirri stefnu, að bankarnir sérhæfi sig í þjónustu við tiltekna atvinnugreinar eins og verið hefur hingað til, með það

fyrir augum, að þeir geti veitt almenna og alhliða bankajónustu öllum greinum atvinnuvega landsmanna. Nánar er fjallað um þetta í hinum almennu athugasemdum hér að framan og vísast til þess.

Í 2. mgr. er lagt til, að hlutfélagsbönkum einum sé heimilt að reka almenna viðskiptabankastarfsemi hér á landi, nema lög ákveði annað. Með ákvæði þessu er ætlunin að girða fyrir það, að nýir viðskiptabankar geti hafið starfsemi hér á landi, án þess að fyrir liggja samþykki löggjafarvaldsins. Ákvæði þetta mun ekki hafa áhrif á starfsemi ríkisviðskiptabanka, sem nú eru reknir skv. sérstökum lögum né heldur á starfsemi sparisjóða, en skilgreining á sparisjóðsstarfsemi og viðskiptabankastarfsemi er eins samkvæmt frumvörpunum.

Í 3. mgr. er lagt til, að Seðlabanka Íslands, ríkisviðskiptabönkunum og viðskiptabönkum í formi hlutfélaga verði veittur einkaréttur á orðinu „Banki“ til notkunar í firma sínu eða til nánari skýringar á starfsemi sinni og öðrum ótilgreindum orðum, sem benda til þess, að um seðlabanka- eða viðskiptabankastarfsemi sé að ræða. Ennfremur er lagt til, að ráðherra sá, sem fer með bankamál, geti veitt undanþágu frá ákvæði þessu, ef sérstakar ástæður mæla með því. Nái ákvæði þetta fram að ganga, er ljóst, að nokkrir aðilar verða sviptir rétti til að nota orðið „Banki“ í firma sínu. Má sem dæmi nefna, að til eru fyrirtæki hér, utan hins almenna bankakerfis, sem skirð hafa verið „Eignabankinn hf.“, „Hugmyndabankinn“ og „Verðbréfabankinn“. Eðlilegt þykir, að þeir aðilar, sem heimild hafa lögum samkvæmt, til að reka almenna bankastarfsemi hér á landi, fái einkarétt á orðinu „Banki“, þó að það svipti nokkra aðila rétti til orðsins, sem ekki sunda almennan bankarekstur. Eins og fram kemur hér að framan er ráðherra heimilt að veita undanþágu frá ákvæði þessu. Ástæðan fyrir því er sú, að sérstakar ástæður geta mælt með því, að fyrirtæki eða stofnanir, sem ekki eru bankar í almennum skilningi þess orðs, geta átt erfitt eða ómögulegt með að finna annað jafngott orð yfir starfsemi sína, og var t. d. „Blóðbankinn“ hafður í huga í því sambandi. Ennfremur kæmi „Hjálpartækjabankinn“ til álita í þessu sambandi.

Um 4. gr.

Samkvæmt reglugerð nr. 96/1969, um Stjórnarráð Íslands, fer viðskiptaráðuneytið með mál, er varða banka og sparisjóði, sem eigi ber undir annað ráðuneyti. Í gildandi lögum um Verslunarbanka Íslands hf., Samvinnubanka Íslands hf. og Alþýðubankann hf. kemur og fram, að þeir heyra stjórnarfarslega undir viðskiptaráðherra. Í áður-greindri reglugerð er Iðnaðabanki Íslands hf. hinsvegar lagður til Iðnaðarráðuneytisins. Í lögum um bankann er einnig tekið fram, að reglugerð hans og samþykktir skuli liggja undir samþykki iðnaðarráðherra.

Í þessari grein er gert ráð fyrir þeirri breytingu frá gildandi skipan, að málefni Iðnaðarbankans almennt falli undir viðskiptaráðherra, enda er eðlilegast, að sami ráðherra, þ. e. a. s. ráðherra sá, sem fer með bankamál, hafi yfirstjórn allra hlutfélagsbankanna. Er hér um hliðstæða breytingu að ræða og ráðgerð er í frumvarpi til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins varðandi yfirstjórn Búnaðarbankans. Samkvæmt því frumvarpi færast yfirstjórn Búnaðarbankans frá landbúnaðarráðherra til viðskiptaráðherra.

Varðandi Iðnaðarbankann er þó í greininni gert ráð fyrir afskiptum iðnaðar-ráðherra í tveimur tilfellum. Annars vegar fer hann með hlutfjárreign ríkisins í bankanum og hinsvegar hefur hann áfram með höndum skipun tveggja manna í bankaráð bankans, shr. og 3. mgr. 7. gr. þessa frumvarps.

Í síðasta málslið greinarinnar er haldið því ákvæði, sem nú er í lögum um Iðnaðarbankann, varðandi atkvæðisrétt vegna hlutfjár ríkisins í bankanum.

Um 5. gr.

Í hinum almennu athugasemdum hér að framan er vikið að fjárfestingarlána-sjóðum þeim og veðdeildum, sem eru í tengslum við bankana. Hér er tekið fram, að

engu verði breytt í þeim efnunum með frumvarpi þessu að því fráteknu, að nánari ákvæði um veðdeildirnar skuli setja í samþykktir, en þær starfa á grundvelli ófullkominna ákvæða í reglugerðum nú.

II. KAFLI

Um 6. gr.

Hér er einungis áréttuð sú almenna regla, að hluthafafundir fari með æðsta vald í málefnum hlutafélags. Greinin er því í samræmi við ákvæði almennrar hlutafélagalöggjafar um vald hluthafafunda.

Um 7. gr.

Hér er fjallað um bankaráð hlutafélagsbanka og kosningu þess. Bankaráð er stjórn hlutafélagsbanka og fer með málefni hans milli hluthafafunda. Samkvæmt greininni skal það kosið hlutfallskosningu af hluthöfum á aðalfundi. Bankaráð skal skipað minnst þrem mönnum og jafnmörgum til vara.

Rétt er að víkja að gildandi fyrirkomulagi í þessum efnunum:

a) Iðnaðarbanki Íslands h/f.

Skv. gildandi lögum um Iðnaðarbankann skulu stjórn félagsins skipa fimm menn. Iðnaðarráðherra skipar tvo stjórnarmenn til eins árs í senn. Þrjú stjórnarmenn skulu kjörnir á árlegum aðalfundi af öðrum hluthöfum en ríkissjóði. Varastjórn skal skipuð og kjörin á sama hátt. Samskonar ákvæði eru í 22. gr. samþykktar fyrir bankann nr. 434/1975. Í 3. mgr. þessarar greinar er gert ráð fyrir, að þetta fyrirkomulag haldist, enda er það sérstakt fyrir Iðnaðarbankann og stafar af hlutafjáreign ríkissjóðs í honum.

b) Verslunarbanki Íslands h/f.

Skv. gildandi lögum nr. 46/1960 um Verslunarbankann skal stjórn félagsins kosin með hlutfallskosningu á árlegum aðalfundi. Skal hún skipuð a. m. k. þremur aðalmönnum og jafnmörgum til vara, er kosnir skulu á sama hátt. Með lögum nr. 93/1973 var lögum um Verslunarbankann breytt og svofelldu ákvæði bætt við 5. gr.: „Nú er ákveðið í samþykktum félagsins, að stjórnin skuli skipuð fleiri en þremur aðalmönnum og er þá einnig heimilt að ákveða, að stjórnarmenn skuli kosnir til lengri tíma en eins árs í senn og á víxl, þannig að tveir aðalmenn hið fæsta ásamt jafnmörgum varamönnum verði í kjöri á aðalfundi hverjum.

Heimilt er og að ákveða, að formaður stjórnarinnar skuli kosinn sérstakri kosningu á aðalfundi til eins árs eða fleiri í senn.“ Ákvörðun hefur verið tekin um þetta og samþykktum fyrir bankann breytt, sbr. 23. gr. gildandi samþykktar nr. 154/1974. Ennfremur hefur reglugerð fyrir bankann nr. 20/1961 verið breytt í samræmi við þetta með reglugerð nr. 123/1974.

c) Samvinnubanki Íslands h/f.

Skv. gildandi lögum um Samvinnubankann skal stjórn félagsins kosin með hlutfallskosningu á aðalfundi ár hvert. Skal hún skipuð a. m. k. þremur aðalmönnum og jafnmörgum til vara, er kosnir skulu á sama hátt. Samsvarandi ákvæði er í 23. gr. samþykktar fyrir bankann nr. 12/1963, en þar er ákveðið, að þrjú menn sitji í bankaráði. Í 2. gr. reglugerðar fyrir bankann nr. 11/1963 er þetta endurtekið.

d) Alþýðubankinn h/f.

Skv. gildandi lögum um Alþýðubankann skal stjórn félagsins (bankaráð) kosin á aðalfundi ár hvert. Skal hún skipuð fimm aðalmönnum og jafnmörgum til vara, er kosnir skulu á sama hátt. Hér er ekki tekið fram um, að hlutfallskosningu eða annað sérstakt fyrirkomulag skuli hafa við kjör bankaráðs. Hins vegar er í 23. gr. samþykktar fyrir bankann nr. 329/1972 talað um „bundna kosningu“. Að öðru leyti

er ákvæði laganna tekið þar upp og ennfremur í 2. gr. reglugerðar fyrir bankann nr. 330/1972.

Rétt þykir að samræma eftir föngum reglur um þessi efni og er það gert í greininni. Taka verður þó tillit til sértílvika, sem lýst hefur verið hér að framan.

Um 8. gr.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana er ekki sérstaklega kveðið á um meginhlutverk bankaráðanna. Í samþykktum og reglugerðum fyrir þá eru hinsvegar ákvæði, er að þessu líta. Þar er talað um, að bankaráð hafi „æðstu forstöðu“ og „yfirstjórn“ bankans. Rétt er að kveða á um meginhlutverk bankaráðanna í lögum og er það gert í 1. mgr. þessarar greinar.

Í 2. mgr. er mikilvægt nýmæli, sem ætlað er að styrkja bankaráðin og bæta starfsskilyrði þeirra. Þar er um að ræða heimild fyrir bankaráðin til að ráða sér sérstakan starfsmann, er ekki hafi með höndum önnur störf í þágu bankans. Ætti að vera til bóta, að bankaráðin hafi sérstakan starfsmann á sínum snærum, er eingöngu vinni á þess vegum og í þágu þess. Hér er um heimild að ræða og sé hún notuð fer eftir frekari ákvörðun bankaráðs um aðstöðu þessa starfsmanns til að fylgjast með starfsemi bankans eins og tekið er fram í greininni.

Um 9. gr.

Í 6. gr. allra gildandi laga um hlutafélagsbankana er ákvæði um, að stjórn félagsins (bankaráð) ráði bankastjóra, ákveði ráðningarkjör þeirra og setji þeim erindisbréf. Í reglugerðum og samþykktum fyrir bankana eru nánari ákvæði um hlutverk bankastjóra.

Hér þykir rétt að setja almennt ákvæði um hlutverk bankastjóra og er hér um svipað ákvæði að ræða og í 6. gr. frumvarpsins til laga um ríkisviðskiptabanka.

Um 10. gr.

Grein þessi er nýmæli. Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana er einungis mælt fyrir um, að bankaráð ráði bankastjóra. Hins vegar er í samþykktum og reglugerðum kveðið á um, að bankaráð ráði forstjóra útibúa og umboðsskrifstofa svo og aðal bókara og aðal gjaldkera. Í Iðnaðarbankanum ennfremur aðstoðarbankastjóra skv. samþykktum bankans.

Rétt þykir að kveða á um það í lögum, að bankaráð ráði helstu starfsmenn bankans. Eru þeir starfsmenn taldir upp, sem ráðnir skulu af bankaráði. Er þar um að ræða aðstoðarbankastjóra, útibússtjóra og forstöðumenn endurskoðunardeilda.

Um 11. gr.

Hliðstætt ákvæði er ekki í gildandi lögum um hlutafélagsbankana. Hins vegar eru reglur um þetta efni bæði í samþykktum og reglugerðum fyrir bankana. Greinin þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 12. gr.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana er ekki neinna þeirra málaflokka sérstaklega getið, sem bankaráð skal ávallt taka ákvörðun um. Í reglugerðum og samþykktum fyrir bankana eru þau verkefni talin upp í 11 liðum, sem bankaráð ber að annast.

Hér er lagt til, að helstu verkefni bankaráðs verði ákveðin í lögum. Taldir eru upp fimm málaflokkar, sem lagt er til, að bankaráð skuli ávallt taka ákvarðanir um að fengnum tillögum bankastjórnar. Þessir málaflokkar eru það mikilvægir fyrir starfsemi og stefnumótun bankanna, að ástæða þykir til að nefna þá sérstaklega. Að sjálfsögðu fjalla bankaráð um önnur mál, er varða starfsemi bankanna annað hvort að sjálfsdáðum eða samkvæmt tillögum bankastjórna, sbr. 2. mgr. greinarinnar og önnur ákvæði frumvarpsins.

Um 13. gr.

Ekki eru í gildandi lögum sérstök ákvæði um starfssvið og hlutverk bankastjóra hlutafélagsbanka. Í samþykktum fyrir bankana nema Iðnaðarbankans segir hins vegar, að framkvæmdastjóri bankans, sem nefnist bankastjóri, hafi á hendi daglega stjórn bankans í samræmi við reglur þær, sem honum eru eða verða settar af bankaráði samkvæmt samþykktunum. Í reglugerðum sumra bankanna eru svipuð ákvæði. Í samþykktum og reglugerð Iðnaðarbankans eru nútímalegri og ítarlegri ákvæði um þetta.

Hér er lagt til, að tekið verði í lög sérstakt ákvæði um hlutverk bankastjórnar. Hér er enn fremur talað um bankastjórn og er það í samræmi við það, sem nú gildir varðandi ríkisviðskiptabankana og haldið er í frumvarpi til nýrra laga um þá.

Um 14. gr.

Um það hlutverk bankastjórnar, sem greint er í 1. mgr., eru ekki ákvæði í gildandi lögum. Í reglugerðum fyrir bankana eru hins vegar ákvæði um skýrslugjöf bankastjóra til bankaráðs.

Um fundi bankaráðs eru engin ákvæði í gildandi lögum. All ítarleg ákvæði eru hins vegar um fundi bankaráðs í reglugerðum bankanna, þ. á m. ákvæði um, hversu oft fundir skulu haldnir.

Hér er lagt til, að kveðið verði á um þessi efni í megindráttum í lögum, enda er það í samræmi við það, sem ráðgert er í þessum efnunum í frumvarpi til laga um ríkisviðskiptabankana og er reyndar í gildandi lögum um þá. Nánari ákvæði væri eðlilegt að setja í samþykktir.

Um 15. gr.

Grein þessi, sem er nýmæli, er samhljóða hliðstæðri grein í frumvarpi til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins.

Um 16. gr.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana eru engin ákvæði um þetta efni. Í reglugerðum og samþykktum er hins vegar að þessu vikið. Í samþykktum segir, að bankastjóri megi ekki hafa á hendi embætti eða sýslan, sem ekki er lögskýlt að gegna, nema með samþykki bankaráðsins, ekki reka sjálfur atvinnu eða vera í stjórn atvinnufyrirtækis. Þetta ákvæði er endurtekið í reglugerðum, en að auki er þar mælt fyrir, að starfsmenn megi ekki án leyfis bankastjóra taka að sér annað launað starf eða reka atvinnu.

Í lögum um ríkisviðskiptabankana eru all ítarleg ákvæði um þetta efni og í 17. gr. frumvarps til laga um ríkisviðskiptabankana er gert ráð fyrir, að þau ákvæði haldist. Þessi grein er hliðstæð áður nefndri grein í frumvarpi til laga um ríkisviðskiptabankana með þeirri undantekningu, að ekki þarf leyfi ráðherra auk bankaráðs samkvæmt þessari grein til þátttöku í stjórn eða rekstri annarra fyrirtækja eða stofnana en bankans, enda er hér um banka í einkaeign að ræða og gegnir því öðru máli en um banka í eigu ríkisins.

Í greininni er lagt fortakslaust bann við því, að bankastjórar, aðstoðarbankastjórar og útibússtjórar stundi sjálfstæðan atvinnurekstur. Til þátttöku í stjórn eða rekstri annarra fyrirtækja eða stofnana en bankans sem stjórnarmenn, starfsmenn eða á annan hátt þurfa þeir leyfi bankaráðs.

Um 17. gr.

Samkvæmt samþykktum fyrir hlutafélagsbankana ákveður aðalfundur þóknun til bankaráðs. Ákvæði um þetta eru ekki í lögum um bankana. Hins vegar eru í gildandi lögum ákvæði um, að bankaráð ákveði ráðningarkjör bankastjóra. Í samþykktum er enn fremur tekið fram um þetta og þar talað um, að bankaráð ákveði laun og ráðningarkjör bankastjóra.

Hér er lagt til, að skýrari reglur verði settar um þetta. Einnig er hér tekið fram, að bankaráð komi fram fyrir hönd bankans við samningsgerð um laun og kjör annarra starfsmanna.

III. KAFLI

Um 18. gr.

Í 1. mgr. er gerð tilraun til þess að skilgreina hugtakið bankastarfsemi. Þessi skilgreining sýnist komast næst því, sem almennt er álitíð felast í hugtakinu bankastarfsemi. Eins og fram kemur í athugasemdum við 1. mgr. 3. gr. frumvarpsins, sbr. einnig hinar almennu athugasemdir hér að framan, hefur verið fallið frá þeirri stefnu að afmarka starfsemi bankanna við ákveðnar atvinnugreinar, heldur eru þeir gerðir að alhliða viðskiptabönkum, sem eiga að geta þjónað landsmönnum og atvinnuvegum þeirra á öllum sviðum bankastarfsemi.

Með ákvæðum 1. mgr. er fallið frá þeirri venju að úunda, hvernig hlutafélagsbankar leysi hlutverk sitt, sbr. t.d. eftirfarandi upptalningu, sem er 9. gr. laga nr. 46/1960 um Verslunarbanka Íslands h/f: „Bankanum skal heimilt í samræmi við tilgang sinn, sbr. 1. gr.:

1. Að taka við innlögum með sparisjóðskjörum og í hlaupareikning.
2. Að kaupa og selja víxla, tékka og aðrar ávísanir.
3. Að veita lán gegn ábyrgð bæjar-, sýslu- og hreppsfélaga, að áskildu samþykki æðri stjórnvalda.
4. Að veita lán gegn veði eða sjálfsskuldarábyrgð.
5. Að kaupa og selja skuldabréf ríkis-, eða sveitarfélaga eða önnur trygg og auðseljanleg verðbréf. Hlutabréf má bankinn ekki kaupa og selja nema í umboði annarra.
6. Að annast öll önnur venjuleg bankastörf.“

Með ákvæðum 1. mgr. er síður en svo verið að þrengja starfsvettvang hlutafélagsbanka frá því sem nú er og má segja að í ákvæðum 1. mgr. felist öll þau atriði, sem talin eru í 1.—6. lið 9. gr. laga um Verslunarbankann, en samsvarandi greinar eru í lögum um hina hlutafélagsbankana. Í 1. mgr. felast að auki önnur atriði, sem fólgin eru í banka- og þjónustustarfsemi, sem er í eðlilegum tengslum við slík viðskipti.

2. mgr. takmarkar starfsvettvang hlutafélagsbankanna innan ramma frumvarps þessa.

Þessi grein er alveg hliðstæð 22. gr. í frumvarpi til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins.

Um 19. gr.

Ekki er gert ráð fyrir því í frumvarpi þessu, að hlutafélagsbankar öðlist rétt til þess að versla með erlendan gjaldeyri. Í 1. mgr. er vísað til þeirra reglna, sem nú gilda, þ. e. í lögum um Seðlabankann, varðandi rétt til verslunar með erlendan gjaldeyri. Í 19. gr. seðlabankalaganna er svo kveðið á, að auk Seðlabankans hafi Landsbankinn og Útvegsbankinn rétt til að versla með erlendan gjaldeyri, en bankastjórn Seðlabankans sé heimilt að fengnu samþykki ráðherra, að leyfa öðrum bönkum svo og pósthjórninni að versla með erlendan gjaldeyri innan takmarka, sem bankastjórnin ákveður. Með þessu frumvarpi verður því engin breyting á núverandi skipan þessara mála.

Í 2. mgr. er tekin upp heimild til þess að binda leyfi til verslunar með erlendan gjaldeyri skilyrðum, ef ákveðið verður að veita hlutafélagsbanka slík réttindi.

Um 20. gr.

Hér er um nýmæli að ræða bæði í 1. og 2. mgr. Lagt er til, að hlutafélagsbönkunum sé óheimilt að eiga aðrar fasteignir en þær, sem nauðsynlegar eru vegna startsemi þeirra eða vegna líklegar aukningar á starfseminni. Rök fyrir þessu ákvæði

eru þau, að óeðlilegt þykir, að bankarnir geti fest laust fé sitt í fasteignum, enda samrýmist það ekki hlutverki þeirra skv. 18. gr. frumvarpsins.

Ákvæði þessu er þó ekki ætlað að koma í veg fyrir það, að bankarnir geti leigt út húsnæði, enda sé það í byggingu, sem sé að megintilgangi ætluð starfsemi bankans. Sérstaklega á þetta við um byggingar útibúa bankanna, þar sem opinberir aðilar eru oft leigjendur.

Í 2. mgr. er hlutafélagsbönkunum bannað að eiga hlutabréf eða eignarhluta í öðrum fyrirtækjum eða stofnunum.

Undantekningar frá þessum ákvæðum eru annars vegar í 21. gr. um yfirtöku eigna til fullnustu kröfu og í 2. másl. 2. mgr. þessarar greinar, þar sem hlutafélagsbönkunum er veitt heimild til að eiga aðild að fyrirtækjum eða stofnunum, sem reka bókhalds- eða tölvuþjónustu fyrir innlánsstofnanir og er Reiknistofa bankanna höfð hér sérstaklega í huga.

Engin ákvæði eru um þessi efni í reglugerðum eða samþykktum fyrir hlutafélagsbankana að undanskildu ákvæði í reglugerð Iðnaðarbankans, þar sem veitt er heimild til þátttöku í Reiknistofu bankanna.

Um 21. gr.

Hér er lagt til að yfirtaka eigna sé heimil, t. d. þegar banki eignast fasteign á nauðungaruppboði. Óraunhæft þykir að setja ákveðna fresti fyrir bankana til að selja eignir, sem yfirteknar eru á þennan hátt, þar sem eignir þessar geta verið torseljanlegar.

Engin ákvæði eru um þessi efni í gildandi lögum um hlutafélagsbankana.

Um 22. gr.

Ákvæði frumvarpsgreinarinnar eru í samræmi við núverandi framkvæmd á þessu sviði hjá innlánsstofnunum og þarfnast greinin því ekki nánari skýringa.

Rétt er þó að taka fram, að til álita gæti komið að setja í lög ákvæði eins og tíðkast hjá ýmsum öðrum þjóðum, að krafist sé fullkominnar nafnskráningar við opnun innlánsreikninga. Ekki þótti þó rétt að gera tillögu um það hér, þar sem núverandi fyrirkomulag í þessum efnunum hefur tíðkast hérlendis um langt skeið og vandséð er hvaða áhrif breyting á því mundi hafa.

Á það má þó minna, að nýlega hafa verið tekin upp hér á landi sérstök innlánsform, svonefndir vaxtaaukareikningar og gjaldeyrisreikningar, þar sem krafist er nafnskráningar.

Um 23. gr.

Æskilegt er, að innlánsstofnanir leiti samþykkis Seðlabankans á formum innlánsreikninga, m. a. með tilliti til vaxtaákvörðunarvalds bankans.

Um 24. gr.

Samsvarandi ákvæði er ekki í gildandi lögum um hlutafélagsbankana. Ríkisviðskiptabankarnir búa hins vegar við þesskonar ákvæði. Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana er vísað til nokkurra greina í landsbankalögunum og mælt svo fyrir um, að hlutafélagsbankarnir skuli njóta sömu réttinda og Landsbankanum eru veitt í greinum þessum. Ákvæði það, sem um ræðir í þessari grein, er ekki þar á meðal. Eðlilegast er, að sömu reglur gildi um alla viðskiptabankana í þessum efnunum og að þeir njóti sömu réttinda að þessu leyti.

Um 25. gr.

2. gr. laga nr. 14/1905 kveður m. a. svo á, að kröfur á hendur banka um endurgjald á fé, er lagt hefur verið í bankann, fyrnist á 20 árum. Tilkynningarfrest mætti setja í reglugerð.

2. mgr. er efnislega í samræmi við gildandi ákvæði.

Um 26. gr.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana segir (9. gr.) m. a., að þessum hönkum sé heimilt að: Kaupa og selja vixla, tékka og aðrar ávísanir, að veita lán gegn ábyrgð bæjar-, sýslu- og hreppsfélaga, að áskildu samþykki æðri stjórnvalda, að veita lán gegn veði eða sjálfsskuldarábyrgð, að kaupa og selja skuldabréf ríkis-, bæjar- eða sveitarfélaga eða önnur trygg, auðseljanleg verðbréf.

Önnur ákvæði, sem varða tryggingar fyrir útlánnum er ekki að finna í gildandi lögum um hlutafélagsbankana.

Í 1. mgr. þessarar greinar frumvarpsins er kveðið á um, að fyrir skuldbindingum, sem stofnað er til gagnvart hlutafélagsbanka, skuli að jafnaði teknar fullnægjandi tryggingar að mati bankans. Með tryggingum er hér fyrst og fremst átt við veðsetningu eða ábyrgð, sbr. 2. mgr.

Á síðari árum hefur það farið í vöxt, að bankarnir afli reglulegra upplýsinga frá lánsviðskiptaaðilum um afkomu þeirra og efnahag og noti þessar upplýsingar til að meta almennt láns hæfi viðkomandi aðila. Ljóst er, að í framtíðinni verður slíkum vinnubrögðum beitt í vaxandi mæli við afgreiðslu á lánsúmsóknum. Með hliðsjón af þessari þróun, sem telja verður eðlilega og æskilega, er hlutafélagsbanka í 2. mgr. heimilað að lána út fé án veðs eða ábyrgðar annarra, ef lánveitingin er byggð á mati bankans á afkomu og efnahag lántaka. Í slíkum tilfellum skal bankinn fylgja reglulega með fjárhag lántaka, þannig að ef þörf krefur, megi í tæka tíð grípa til ráðstafana til að tryggja hagsmuni bankans.

Rétt er að leggja áherslu á, að í 2. mgr. eru ekki settar nákvæmar reglur um form og umfang þeirra upplýsinga, sem bankinn aflar um afkomu og efnahag lántaka né hvernig fylgst skal með þessum atriðum á lánstímanum. Um þetta fer eftir mati bankans og hlýtur m. a. að miðast við lánsupphæð og lánstíma hverju sinni.

Í 3. mgr. er gert ráð fyrir því að heimilt verði að vikja frá ákvæðum 1. og 2. mgr., þegar um mjög smávægilega fyrirgreiðslu er að ræða miðað við eigið fé bankans, enda liggja fyrir fullnægjandi vitneskja að mati bankans um greiðslugetu viðskiptaaðilans. Hér eru t. d. höfð í huga svokölluð IB-lán Iðnaðarbankans og önnur hliðstæð lán, sem fyrir kynnu að koma, þar sem bankinn byggir lánveitinguna á því, að lántakinn hefur sparað reglulega í bankanum og sýnt fyllstu reglusemi í þeim viðskiptum.

Um 27. gr.

Engin ákvæði eru í gildandi lögum, reglugerðum eða staðfestum samþykktum um hámark heildarskuldbindinga eins viðskiptaaðila við hlutafélagsbanka. Í reglugerð Iðnaðarbankans er almennt ákvæði um þetta. Reglur um þetta efni eru einn mikilvægasti þáttur almennrar viðskiptabankalöggjafar. Þær eru til komnar vegna þeirrar áhættu, sem í því getur fallist, að innlánsstofnun láni einum viðskiptaaðila mjög háar upphæðir miðað við eigið fé stofnunarinnar. Mikilvægt er, að ekkert beri út af í þessum, enda getur slíkt haft afar afdrifaríkar afleiðingar fyrir rekstur innlánsstofnunar eins og dæmin sanna.

Í 1. mgr. er kveðið á um þá meginreglu, að heildarskuldbindingar eins viðskiptaaðila við hlutafélagsbanka megi ekki nema meiru en 25% af bókfærðu eigin fé bankans og gildi hið sama um heildarskuldbindingar fleiri en eins aðila, sem eru svo fjárhagslega tengdir, að með tilliti til útlánaáhættu verður að skoða skuldbindingar þeirra við bankann í einu lagi. Í 2. og 3. mgr. eru nánari skýringar á því, hvað telja beri til heildarskuldbindinga.

Frá hinni almennu reglu í 1. mgr. eru gerðar nokkrar undantekningar, sem greindar eru í 4. og 5. mgr. Í fyrsta lagi er í 4. mgr. bankaeftirlitinu heimilað að ákveða, allt að 50% af tilteknum ábyrgðarskuldbindingum ákveðins viðskiptaaðila séu ekki talin með heildarskuldbindingum samkvæmt 1. mgr. Í öðru lagi eru í 5. mgr. ýmsar skuldbindingar undanþegnar því að teljast með heildarskuldbindingum samkvæmt 1. mgr. Í þriðja lagi er í 6. mgr. veitt heimild til þess að hækka hámark samkvæmt 1. mgr. í allt að 50% um stundarsakir með nánar tilteknum skilyrðum.

Með reglum þessarar greinar er verið að tryggja sem best rekstraröryggi án þess þó að leggja óeðlileg höft á bankana í þessum efnum.

Ákvæði þessarar greinar eru alveg hliðstæð ákvæðum um sama efni í frumvarpi til laga um sparisjóði.

Um 28. gr.

Í gildandi reglugerðum og samþykktum hlutafélagsbanka eru ákvæði um þetta efni. Þau eru að ýmsu leyti ófullkomin og nauðsyn að kveða skýrar á um þetta.

Í 1. mgr. er lagt til, að bann við skuldskeytingu nái til allrar yfirstjórnar banka og útibúa, hvort sem þeir aðilar séu kjörnir eða ráðnir til starfa, endurskoðenda og maka allra þeirra, sem taldir eru í málsgreininni. Ákvæðinu er ætlað að koma m. a. í veg fyrir, að þessir aðilar getið notað aðstöðu sína innan viðkomandi banka í sambandi við lánaþyrirgreiðslur til sín eða maka sinna.

Um aðra starfsmenn, þ. e. almenna starfsmenn, er lagt til í 2. mgr., að gildi önnur regla, sem er nýmæli. Hún felur í sér, að þeir geti m. a. fengið lán hjá þeirri stofnun, sem þeir vinna hjá eftir reglum, sem bankaráð setur, að fengnum tillögum bankastjórnar. Ákvæði hliðstæð þessu er að finna í viðskiptabankalögum á Norðurlöndum.

Ákvæði, er svara til 3. mgr., eru að finna í reglugerðum fyrir bankana. Hér er lagt til, að ítarlegar verði kveðið á um þetta.

Í 4. mgr. er lagt til, að hlutaðeigandi bankastjórn meti í hverju tilviki, hvort ástæða sé til að breyta áður gerðum skuldbindingum bankaráðsmanna, varamanna þeirra eða endurskoðenda við hlutaðeigandi banka. Ákvæði þetta kemur m. a. í veg fyrir framlengingu á áður umsömdu láni, á meðan aðilar þessir eru í tengslum við bankann.

IV. KAFLI.

Um 29. gr.

Í gildandi lögum um hina einstöku hlutafélagsbanka eru ákvæði, sem miða að því að tryggja lausafjástöðu þeirra. Í þessum ákvæðum er m. a. að finna fyrir mæli um, að bankarnir skuli eiga að minnsta kosti sem svarar 15% af innlánsfé með sparisjóðskjörum í „í tryggum og auðseldum verðbréfum“.

Aðstæður á peninga- og lánsfjármarkaðinum geta breyst mjög á tiltölulega skömmum tíma og reynslan hefur sýnt, að óraunhæft er að setja í lög nákvæmar og ófrávikjanlegar reglur um lausafjástöðu banka og annarra innlánsstofnana.

Með frumvarpsgreininni er reynt að leysa þetta mál með því að skilgreina laust fé bankans, sem peninga í sjóði, óbundnar nettóinnstæður í innlendum og erlendum bönkum, ríkisvixla og aðrar sambærilegar eignir, jafnframt því sem kveðið er á um almenna skyldu þeirra til að gæta þess að hafa á hverjum tíma yfir að ráða nægilegu lausu fé til að geta innt af hendi úttektir á innlánsfé og aðrar greiðslur, sem starfsemi þeirra fylgja.

Um 30. gr.

Í gildandi lögum og reglugerðum fyrir hlutafélagsbanka eru engar lágmarkskröfur gerðar um eigið fé þeirra. Slíkar kröfur eru samt sem áður einn mikilvægasti þáttur löggjafar um innlánsstofnanir. Ber því brýna nauðsyn til að setja reglur um lágmarks eigið fé bankanna.

Sá frumstofn, sem eigið fé skal miðast við samkvæmt greininni, er niðurstöðutala efnahagsreiknings. Þó má draga ákveðnar eignir frá niðurstöðutölu efnahagsreiknings, þegar eiginfjárlutfall er reiknað út. Hér er um að ræða peninga í sjóði, innstæður í Seðlabankanum, innstæður í viðskiptabönkum og þau útlán, sem talin eru í 5. mgr. 27. gr. Á hinn bóginn bætast við 50% af þeim ábyrgðum, sem bankinn hefur tekið að sér fyrir viðskiptaaðila sína. Skal bókfært eigin fé hlutafélagsbanka nema minnst 10% af þeirri viðmiðunarfjárhæð, sem fæst samkvæmt þessum útreikningsreglum.

Það skal tekið fram, að þessi eiginfjáraákvæði eru samhljóða eiginfjáraákvæðum í frumvarpi til laga um sparisjóði.

V. KAFLI

Um 31. gr.

Að miða reikningsárið við almanaksárið er í samræmi við gildandi ákvæði.

Í 2. mgr. eru settar fram almennar reglur um gerð ársreiknings og er vísað til laga og hugtaksins góð reikningsskilavenja. Þetta hugtak er þegar til í lögum hér á landi, þ. e. a. s. lögum nr. 51/1968, um bókhald. Segja má, að með þessu hugtaki sé einkum átt við, að ársreikningurinn sé gerður í samræmi við það, sem almennt gerist hjá sérhæfðu og samvisskusömu fólki, sem að reikningsskilum vinnur á hverjum tíma. Þau lög, sem átt er við, eru fyrst og fremst lög um bókhald.

Í 3. mgr. er ráðherra gert skylt að setja nánari reglur um gerð ársreiknings að fengnum tillögum bankaeftirlitsins. Fyrirmynd þessa ákvæðis er í lögum nr. 26/1973, um váttryggingarstarfsemi, þar sem tryggingamálaráðherra ákveður form ársreikninga váttryggingarféлага og hefur verið gefin út reglugerð (nr. 77/1975) um ársreikninga þessara féлага. Eðlilegt er að gera ráð fyrir tillögugerð bankaeftirlitsins varðandi reglur um gerð ársreikningsins. Vegna eftirlitsstarfa sinna og skýrslugerða hefur bankaeftirlitið innheimt um nokkurt skeið rekstrar- og efnahagsreikninga frá viðskiptabönkunum í samræmdu formi. Engu að síður mun enn þá nokkuð mismunandi, hvernig einstakir bankar setja reikninga sína upp og birta þá opinberlega.

Um 32. gr.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana eru engin ákvæði um ársreikning. Um ársreikning og reikningsskil eru hins vegar settar reglur í samþykktum og reglugerðum fyrir bankana.

Ekki eru í gildandi fyrirmælum reglur um undirritun ársreiknings og skráningu athugasemda, ef um þær er að ræða af hálfu bankaráðsmanna eða bankastjóra nema í samþykktum Iðnaðarbankans varðandi undirritun. Um þetta eru ákvæði í 2. mgr., sem eru alveg hliðstæð ákvæðum um sama efni í frumvarpi til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins.

Um 33. gr.

Í gildandi samþykktum hlutafélagsbankanna eru ákvæði þess efnis, að ársreikningur skuli liggja frammi hluthöfum til sýnis í síðasta lagi tveimur vikum fyrir aðalfund. Hér er einungis um upplýsingaskyldu að ræða gagnvart hluthöfum og framlagningu gagna fyrir aðalfund. Ákvæði vantar því, er mæla fyrir um, að ársreikningur skuli almennt vera aðgengilegur svo og hvaða þjónustu hlutafélagsbanka ber að veita viðskiptaaðilum sínum í þessum efnum. Í 1. mgr. er lagt til, að settar verði reglur um þetta.

Samkv. gildandi reglum um hlutafélagsbankana, nema Iðnaðarbankans, skal birta reikningsyfirlit í Stjórnartíðindum eftir hverja sex mánuði. Engin glögg ákvæði eru í gildandi lögum, reglugerðum eða samþykktum um birtingu sjálfs ársreikningsins nema í samþykktum fyrir Iðnaðarbankann. Í 2. mgr. er reynt að bæta úr þessum annmörkum og skýrari reglur settar um þessi efni. Auk ársreikningsins skal birta ársfjórðungslegt efnahagsyfirlit. Skal bankaeftirlitið ákveða í hvaða formi yfirlitið birtist.

VI. KAFLI

Um 34. gr.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana eru engin ákvæði um endurskoðun eða endurskoðendur bankanna. Þar segir einungis, að ákvæði um endurskoðun á reikningum bankanna skuli setja í samþykktir og reglugerðir þeirra.

Í reglugerðum og samþykktum Verslunarbankans, Samvinnubankans og Alþýðubankans er að finna samhljóða ákvæði um þetta efni, en endurskoðunarákvæði í reglugerð og samþykktum Iðnaðarbankans eru verulega frábrugðin þeim reglum, sem um þetta efni gilda hjá hinum bönkunum þremur.

Í Verslunarbanka, Samvinnubanka og Alþýðubanka kýs aðalfundur tvo endurskoðendur til eins árs í senn og skulu þeir vera „bókhaldsfróðir menn og leiknir í endurskoðun reikninga“. Ekki mega þeir vera í þjónustu viðkomandi banka að öðru leyti, en þá má kjósa jafnt úr flokki hluthafa sem utan hans. Jafnframt tilnefnir viðskiptaráðherra einn endurskoðanda að loknum aðalfundi ár hvert til eins árs í senn. Í Iðnaðarbankanum kýs aðalfundur tvo endurskoðendur til eins árs í senn og gilda sömu skilyrði um bókhaldsbekkingu o. fl. og áður var lýst varðandi hina hlutafélagsbankana. Í Iðnaðarbankanum er hins vegar ekki um að ræða endurskoðanda tilnefndan af ráðherra en kjörnum endurskoðendum er heimilt með samþykki bankaráðsins að kveðja sér til ráðuneytis og aðstoðar löggiltan endurskoðanda.

Þessi ákvæði mæla þannig ekki fyrir um neina skyldu fyrir hlutafélagsbanka til að hafa löggilta endurskoðendur. Í framkvæmd hefur svo ekki orðið. Í hópi átta aðalfundarkjörinna endurskoðenda hlutafélagsbankanna er enginn löggiltur endurskoðandi. Af þeim þrem endurskoðendum, sem viðskiptaráðherra tilnefnir hjá hlutafélagshönkunum er einn löggiltur endurskoðandi.

Í þessari grein er það mikilvæga nýmæli, að annar þeirra endurskoðenda, sem aðalfundur kýs, skal vera löggiltur endurskoðandi. Við þessa breytingu þykir ekki ástæða til þess, að ráðherra tilnefni þriðja endurskoðandann svo sem nú gildir og er því lagt til, að sú skipan falli niður. Samkvæmt frumvarpinu skulu því endurskoðendur við hlutafélagsbanka vera tveir, kosnir af aðalfundi hluthöndunum, og skal annar þeirra vera löggiltur endurskoðandi. Þetta nýmæli verður að skoða í ljósi þeirra staðreynda, að fjölþættari starfsemi og vaxandi umsvif banka og annarra innlánsstofnana, ásamt breyttri tækni við bókhald og á fleiri sviðum, krefst aukinnar faglegrar bekkingar þeirra, sem við endurskoðun fást í þessum stofnunum og breyttrar skiptulagningar þessara starfa. Má benda á, að á Norðurlöndum hafa kröfur til faglegrar bekkingar þeirra, sem ábyrgð bera á endurskoðun hjá innlánsstofnunum, farið sífellt vaxandi og inn í flest þau lög, sem slíkar stofnanir varða, er nú komið ákvæði um, að löggiltur endurskoðandi skuli eiga aðild að endurskoðuninni. Endurskoðun hjá innlánsstofnunum verður því ekki komið í fullnægjandi horf nema gerðar séu skýrar kröfur um faglega kunnáttu þeirra, sem að þessum verkefnum starfa.

Um 35. gr.

Samkvæmt reglugerðum fyrir hlutafélagsbankana annarra en Iðnaðarbankans skal sórstök endurskoðunardeild framkvæma hina daglegu endurskoðun allra deilda hvers banka og skulu reglur um endurskoðunina settar af bankaráði. Einnig er tekið fram, að bankaráði sé rétt að setja endurskoðendum erindisbréf. Í reynd er þróun innri endurskoðunar hjá hönkum mislangt á veg komin.

Hér er lagt til, að tekið verði í lög ákvæði um, að við hlutafélagsbanka skuli starfa endurskoðunardeild, sem annist um innri endurskoðun undir stjórn forstöðumanns og samkvæmt 10. gr. frumvarpsins ræður bankaráð forstöðumann deildarinnar. Þetta ákvæði er samhljóða ákvæði sama efnis í frumvarpi til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins.

Um 36. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Í síðasta málslið greinarinnar er vísað til hugtaksins „viðteknar endurskoðun-venjur.“ Skulu endurskoðendur framkvæma endurskoðun í samræmi við þær venjur eins og þær eru á hverjum tíma.

Í gildandi reglugerðum og samþykktum fyrir hlutafélagsbanka eru nokkrar efnislegar reglur um framkvæmd endurskoðunar. Slíkar reglur geta að visu stuðlað að því, að viss lágmarks endurskoðun fari fram. Ókostir slíkra reglna eru hins vegar ómsir, einkum þeir að slíkar reglur úreldast tiltölulega fljótt. Það er því talið rétt að hverfa frá föstum opinberum reglum um þetta efni, en vísa í staðinn til endurskoðunarvenju eins og almennt er gert nú í lagaákvæðum varðandi framkvæmd endurskoðunar.

Ákvæði þessarar greinar eru hliðstæð ákvæðum um þetta efni í frumvarpi til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins.

Um 37. gr.

Ákvæði þessarar greinar, sem eru nýmæli, svara til ákvæða sama efnis í frumvarpi til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins.

Hér er kveðið á um áritun endurskoðenda á ársreikninginn og um það, hvernig þeir skuli gera frekari grein fyrir endurskoðun á árinu og niðurstöðum hennar. Ennfremur er hér almennt fjallað um störf og skyldur endurskoðendanna, þ. á m. um upplýsingaskyldu þeirra gagnvart bankaeftirlitinu.

Greinin þarfnast að öðru leyti ekki skýringa.

Um 38. gr.

Grein þessi þarfnast ekki sérstakra skýringa.

VII. KAFLI.

Um 39. gr.

Engin ákvæði eru í gildandi lögum um hlutafélagsbankana um slit þeirra. Reglugerðir hafa heldur ekki ákvæði, sem að þessu líta. Hins vegar eru ófullkomin ákvæði um félagsslit í samþykktum. Þar segir, að þyki ráðlegt eða nauðsynlegt að slíta félaginu, fari þá um tillögur þar að lútandi sem lagabreytingar, þ. e. a. s. sem breytingar á ákvæðum samþykktu. Skuli fundur sá, sem samþykkir á lögmatan hátt að slíta félaginu, kveða á um, hvernig ráðstafa skuli eignum þess og greiðslu skulda. Í samþykktum þriggja hlutafélagsbankanna er síðan vísað til 39. gr. gildandi laga um hlutafélag nr. 77/1921, en sú grein fjallar um frjáls slit hlutafélags.

Rekstur innlánsstofnunar er sérstaks eðlis, flókinn, viðkvæmur og áhættusamur. Í löggjöf um þær er ávallt talin þörf á sérreglum um slit þeirra. Þótt innlánsstofnun sé rekin í formi hlutafélags, er ekki talið nægilegt að láta ákvæði almennrar löggjafar um slíkar stofnanir gilda alfarið um slitin.

Nú skortir alveg reglur um þetta efni eins og að framan er lýst. Í þessum kafla (39.—42. gr.) eru ýmsar sérreglur um slit hlutafélagsbanka. Aðalákvæðið er í þessari grein (39. gr.), þar sem einkum er fjallað um skyldu til félagsslita, þegar eiginfjárákvæði 30. gr. eru ekki uppfyllt.

Þessi grein er í tengslum við hin nýju eiginfjárákvæði 30. gr. frumvarpsins. Hér er í 1.—3. mgr. mælt fyrir um hvernig með skuli fara, ef út af eiginfjárákvæðunum er brugðið og mælt fyrir um þau úrræði, sem grípa skal til. Þar er í fyrsta lagi um að ræða upplýsingaskyldu bankaráðs, bankastjórnar og endurskoðenda gagnvart bankaeftirlitinu, ef þessir aðilar hafa ástæðu til að ætla, að bankinn fullnægi ekki eiginfjárákvæðum. Því næst fer fram athugun á eiginfjárstöðunni og ef staðfest verður, að athugun lokinni, að hún sé ekki í tilskildu horfi, skal bankaráð gera bankaeftirliti grein fyrir þeim ráðstöfunum, sem það hyggst gera til úrbóta. Í 3. mgr. er ráðherra veitt heimild með ákveðnum skilyrðum til að veita fresti. Sé eiginfjárstöðunni ekki komið í tilskilið horf að þessari málsmeðferð lokinni og eftir atvikum að frestum liðnum, kemur til greiðslustöðvunar og skiptameðferðar skv. ákvæðum 41. og 42. gr.

Sérreglur eru í 4. mgr. komi til greiðslustöðvunar og skiptameðferðar af öðrum ástæðum en ófullnægjandi eiginfjárstöðu.

Um 40. gr.

Hér er mælt fyrir um, að ákvörðun um slit hlutafélagsbanka fari í öðrum tilfellum en þeim, sem um ræðir í 39. gr., eftir ákvæðum almennrar löggjafar um hlutafélag. Getur hér bæði verið um tilfelli að ræða, þegar skylt er að slíta félaginu og ákvörðun um frjáls slit. Sé um að ræða full slit á starfsemi hlutafélagsbanka, þ. e. a. s. enginn tekur við rekstri bankans, skal skiptameðferðin fara eftir ákvæðum 41.—

42. gr. Renni bankinn hins vegar saman við aðra innlánsstofnun, sem þannig yfirtekur hann eða sameinist annarri eða öðrum innlánsstofnunum með þeim hætti, að úr stofnununum er mynduð ný innlánsstofnun, gilda ákvæði almennrar löggjafar um hlutafélög alfarið um slit hlutafélagsbankans.

Um 41. gr.

Hér eru sett ákvæði um sérstaka skilastjórn, sem annast skal skiptameðferð á húi hlutafélagsbanka. Einstök ákvæði greinariðnar þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 42. gr.

Í þessari grein er mælt fyrir um, að hú hlutafélagsbanka verði ekki tekið til gjaldþrotaskipta eftir almennum lögum um gjaldþrotaskipti. Rekstur hlutafélagsbanka sem annarra innlánsstofnana er þess eðlis, að nauðsynlegt er talið að hafa sérstakt opinbert eftirlit með honum. Margvíslegar reglur eru settar til að tryggja sem heilbrigðastan rekstur þeirra, þ. á m. um lausafjár- og eiginfjárstöðu. Ef út af þessum reglum er brugðið, kemur til sérstakrar málsmeðferðar og úrræða, sbr. einkum 39. gr. Reglur almennrar gjaldþrotaskiptalöggjafar eru því einar sér ekki fullnægjandi. Hins vegar er heppilegt, að beitt sé tilteknum ákvæðum almennrar gjaldþrotaskiptalöggjafar við meðferð hú hlutafélagsbanka, þ. e. þeim reglum, sem með góðu móti eiga við. Er vísað til þeirra reglna í greininni og er tilvísun gerð í frumvarp það til gjaldþrotalaga, sem nú liggur fyrir Alþingi. Hér er einkum um að ræða ákvæði frumvarpsins um kröfur á þrotabú, gagnkvæma samninga, riftun ráðs'afana þrotamanns og fullnustu sérstakra réttinda. Frestur til höfðunar riftunarmáls er hér hafður lengri en í frv. til gjaldþrotalaga eða eitt ár í stað sex mánaða.

VIII. KAFLI.

Um 43. og 44. gr.

Greinar þessar gefa ekki tilefni til sérstakra skýringa.

IX. KAFLI

Um 45. gr.

Grein þessi er í samræmi við ákvæði gildandi laga um hlutafélagsbankana.

Um 46. gr.

Ákvæði um þagnarskyldu eru nú í reglugerðum og samþykktum hlutafélagsbankana.

Um 47. gr.

Grein þessi er í samræmi við ákvæði gildandi laga um hlutafélagsbankana.

Um 48. gr.

Gert er ráð fyrir því, að ekki verði gefnar út sérstakar reglugerðir um starfsemi hlutafélagsbankana eins og nú er, ef frumvarp þetta verður að lögum. Súmu ákvæðin eru að miklu leyti í samþykktum og reglugerðum. Einfaldara er því, að bankarnir starfi einungis á grundvelli laganna og staðfesta samþykktu.

Um 49. gr.

Ekki þykir ástæða til að láta líða langan tíma þar til lögín koma til framkvæmda.

Ákvæði til bráðabirgða.

1. Hlutafélagsbönkunum er veittur tveggja ára frestur frá gildistöku talið til að samræma samþykktir sínar og starfsemi ákvæðum frumvarpsins, ef að lögum verður.
2. Hér er bönkunum veittur eins árs frestur frá gildistöku til að koma eiginfjárstöðu sinni og lánum til einstakra aðila í rétt horf.